

Verdere ontwikkeling Friese spraaktechniek

RICHARD DE BOER

LEEUWARDEN De Rijksuniversiteit Groningen (RUG) gaat samen met Campus Fryslân en de Fryske Akademy de mogelijkheden van Friese spraaktechnologie verder ontwikkelen.

De provincie Fryslân trekt bijna 225.000 euro uit voor onderzoek naar mogelijke toepassingen. De komende vier jaar gaat een promovendus aan de RUG ermee aan de slag. Daar is de afgelopen jaren al veel ervaring opgedaan met het ontwikkelen van spraaktechnologie voor het Gronings. Zo is er een app ontwikkeld die Groningse dialecten op basis van uitspraak kan onderscheiden.

„We willen spraaktechnologie beschikbaar maken voor kleine talen en ontwikkelen hiervoor taalmodellen op basis van *deep learning*”, zegt RUG-promovendus computerlinguïstiek Martijn Bartelds. „Dat is een vorm van kunstmatige intelligentie waarmee je de structuur van taal goed kunt ontrafelen, maar wel heel veel data nodig hebt. Die is er voor het Fries en Gronings niet, daarom nemen we veel data op.”

De promovendus die met het Fries bezig gaat, wordt mede begeleid vanuit Campus Fryslân en de Fryske Akademy, die ook de nodige kennis hebben van Friese spraaktechnologie. „Earder haw-

we wy alris in spraakwerkenner boud mei de Radboud Universiteit”, zegt taalonderzoeker Jelske Dijkstra van de Fryske Akademy. „Dy kin Nederlânsk en Frysk út elkoar hâlde.”

Die spraakherkenning wordt nu doorontwikkeld voor het ondertitelen van raadsvergaderingen van Friese gemeenten. Die ondertiteling is al sinds twee jaar verplicht, maar voor de Friese gemeenteraden moet ook het Fries kunnen worden ondertiteld. „Dat wie lestich om't der yn de ried ek in soad spesifike terminology brûkt wurdt”, zegt Dijkstra. Maar dat project is nu al wel bijna klaar.

Bij Campus Fryslân wordt ondertussen een computerstam ontwikkeld die vloeiend Fries spreekt. Het systeem wordt onder meer getraind met de stem van Omrop-redacteur Geartsje de Vries. „Dizze stim kin yn de toekomst brûkt wurde yn ferskillende tapassingen”, zegt Dijkstra.

Maar ze betwijfelt of Geartsje ook ooit de Friestalige Siri – de virtuele iPhone-assistent – gaat worden. „As Apple krekt sokke betingsten hat as Google, dan wolle se de stim eksklusyf hawwe. Dat is net hoe't ús systeem wurket, want dat is *open source*.”

Wat de RUG-promovendus precies gaat bijdragen op het gebied van Friese spraaktechnologie, ligt nog open. Eerst zal een vacature worden uitgeschreven.

Cel geëist voor steken met mes in Julianapark

LEEUWARDEN Tegen een 19-jarige Leeuwarder is donderdagochtend twee jaar cel geëist, onder meer omdat hij in het Julianapark in zijn woonplaats een stadsgenoot stak met een mes.

Het slachtoffer vroeg op 21 augustus vorig jaar via Snapchat wie met hem in het park wilde chillen. Hij sprak uiteindelijk om tien uur af met een zekere Quincy. Op het afgesproken tijdstip verscheen echter geen meisje maar, zo verklaarde hij bij de politie „een donkere man met een blinkend voorwerp”.

Toen het slachtoffer op de fiets wegluchtte, haalde de 19-jarige naar hem uit met een mes. Hij

raakte hem in de rug. De verdachte ontkende dat het hem betrof. Hij bekende wel op 12 januari 2022 in het park te hebben toegeslagen. Hij had daar afgesproken met iemand die hem zou kunnen vertellen wie de verkrachter van een vriendin van hem was. De boodschapper, een Leeuwarder, hield er een andere lezing op na. Onder dreiging met een mes moest hij zijn tas en telefoon afgeven en zijn jas en schoenen uitrekken. Toen hij weigerde, kreeg hij klappen. Daarnaast kwam een vechtpartij in 2021 aan de orde.

De 19-jarige zei het achteraf „heel jammer” te vinden dat hij dergelijke daden had begaan. Uitspraak: 14 juli.

Zandwinning bij Garyp mag nog jaren door

GARYP De zandwinning in de Panhuyspoel bij Garyp mag nog 25 jaar doorgaan. Milieudienst Fumo stemt in met een verlenging van de zandwinning, plus een al geplande uitbreiding.

Het huidige Oosterhof-Holman uit Grijskerk wint bij Garyp al zand sinds de jaren zeventig. Momenteel wordt gewonnen bij het zuidwestelijke deel van de plas, aan de zijde van de Feantersdyk.

Na 2024 moet de zandwinning worden verplaatst naar de oostzijde van de Panhuyspoel, bij het

Nonnepaed. De Fumo geeft daar nu alvast toestemming voor. Er mag ruim 2 miljoen kubieke meter zand worden gewonnen, tot een diepte van 19,5 meter.

Als afsluiting van de zandwinning moet uiteindelijk de plek van het huidige zanddepot worden afgegraven. Volgens de huidige vergunning zou dat uiterlijk in 2026 klaar moeten zijn. Op verzoek van de aannemer wordt die termijn nu verlengd tot 2046.

Het is nog steeds de bedoeling dat de plas op termijn wordt omgevormd tot recreatieplas.

Slaagt Smallingerland erin om de komende vier jaar zonder kleerscheuren door te komen? Over drie dagen wordt in Opeinde het nieuwe coalitieakkoord gepresenteerd. Het einde van het zakencollege is nabij. Burgemeester en wethouders kijken terug én richting de toekomst.

Is Smallingerland klaar voor een 'gewoon' college?

ANNE ROEL VAN DER MEER

De laatste drie raadsvergaderingen in Smallingerland hadden wel iets weg van typisch zomer-avondvoetbal: geen druk, weinig urgentie, amper hoogtepunten. Het was eigenlijk maar een saaie bedoening op de plek die nog niet zo lang geleden langdurig het toneel was van politieke crisis en onrust.

De interessantste ontwikkelingen vonden achter de schermen plaats. Daar smeeden CDA, ChristenUnie, VVD, GroenLinks en FNP een coalitieakkoord onder leiding van Geart Benedictus en Gerben Huisman. Ze namen de tijd. Dinsdag worden in de kantine van voetbalvereniging ONT de plannen uit de doeken gedaan.

Het zakencollege dat de afgelopen twee jaar orde op zaken moest stellen na de coalitiebreuk van begin 2020 en de vertrouwenscrisis tussen vooral PvdA en ELP, maakt plaats voor een 'normaal' politiek bestuur. Twee van de zittende wethouders gaan door.

Maria le Roy is zoals bekend voorgedragen door FNP en GroenLinks en wordt lid van beide partijen. „Eervol en belangrijk. Ik vond twee jaar ook te kort.” Robin Hartogh Heys, al heel lang D66'er, is voorgedragen door het CDA en gaat straks als onafhankelijk wethouder door het leven. „Ik vind het moedig van het CDA en heb er niet lang over hoeven nadenken.” In de tweede helft van 2023 maakt hij plaats voor een christendemocraat.

Bert Westerink zwaait af. Hij is als enige niet gevraagd om te blijven, terwijl Westerink in tegenstelling tot Hartogh Heys een CDA'er is. Of hij net als zijn collega's had willen doorgaan? „Ik ben niet gevraagd, dus dat doet er niet toe. Wat ik apart vind, is dat de CDA-fractie de laatste twee jaar nooit haar licht is komen opsteken bij mij. Met andere partijen heb ik een open relatie ontwikkeld.”

Los daarvan: er is volgens Westerink best veel ten goede veranderd in Smallingerland. De verhoudingen tussen raadsleden onderling en tussen college en raad zijn sinds het aantreden van de zakenwethouders verbeterd. „Maar”, relativeert hij, „er-

ger dan het voor ons aantreden was, kon het ook niet. Er is minder wantrouwen, maar het is er nog wel degelijk. Anders was Felix van Beek niet opgestapt in januari.”

Het vertrek van wethouder Van Beek is, zeggen Westerink en zijn collega's, met afstand de pijnlijkste gebeurtenis geweest in hun bestuursperiode. Van Beek hield het voor gezien nadat de raad een debat over financiële reserves doorschoof zonder dat het college vooraf was ingelicht. „Een dieptepunt”, zegt Le Roy. Hartogh Heys: „We hebben het opstappen van Felix betreurd. Maar of het alleen een vertrouwenskwesitie was, durf ik niet te zeggen.”

Over het algemeen was de sfeer volgens Hartogh Heys het laatste jaar een stuk beter dan ervoor. „De raad werd zich er langzaam van bewust dat het wel prettig werken was met een zakencollege en dus zonder coalitie en oppositie. Alle fracties waren voor ons even belangrijk en dat hebben we gemerkt. We moesten de raad op inhoud meekrijgen. Partijpolitieke verhoudingen speelden geen rol. In het begin was er nog veel wantrouwen en strijd, maar dat is echt veranderd.”

Le Roy knikt. „We drinken tegenwoordig nog wat met raadsleden na vergaderingen. Dan bespreken we nog wat zaken. Dat helpt. In coronatijd kon dat niet.”

„Bij de raad drong langzaam door dat je anders kunt praten en denken”, zegt Rijppstra. „Na de coalitiebreuk in 2020 zocht een externe commissie wethouders bij elkaar. Raadsleden voelden zich buitenspel gezet. Dat was ook gebeurd. Maar er moest worden ingegrepen. Dat is op een stevige, maar zorgvuldige manier gedaan. Er is nu meer vertrouwen. Dat moeten we de komende vier jaar vasthouden en verder uitbouwen.”

Volgens Rijppstra heeft het zakencollege „de rust en kwaliteit” gebracht waarop hij had gehoopt. „Er zijn veel initiatieven genomen en uitgevoerd. In relatie tot gemeenteraad en ambtelijke organisatie is de juiste toon gevonden.”

Vraag is of Smallingerland nu wel klaar is voor een regulier, politiek college dat erin slaagt om ongeschonden en zonder chaotische taferelen de rit uit te zitten. „Ja, want de coalitiesprekken zijn zeer constructief geweest”, zegt Hartogh Heys. „Zeker”, stelt

Het centrum van Drachten. FOTO RENS HOYENGA

Le Roy. „Robin en ik zorgen voor de stabiliteit, Sipke Hoekstra (VVD, red.) en Pieter van der Zwan (CU) komen erbij en hebben tijd om zich in te werken. Ik zie kennis en geestdrift.”

Westerink is veel sceptischer. Een crisis kan volgens hem wel degelijk weer ontstaan. „Zeker zolang een gedeelde, diepe analyse over de oorzaak van de eerdere

“

IN HET BEGIN WAS ER NOG VEEL WANTROUWEN EN STRIJD, MAAR DAT IS ECHT VERANDERD

bestuurlijke janboel ontbreekt.” Beleidsmatig is er veel bereikt, zeggen de wethouders. Ze wijzen onder meer op het centrumplan voor Drachten dat weliswaar nog langs de raad moet, maar wel in een jaar in elkaar getimmerd is. En ook naar de omgevingsvisie die is afgerond, naar de plannen voor het vliegveld, het voornemen om de haveninfrastructuur op orde te brengen en de strategie voor het bouwen van bijna 1100 woningen.

Teleurstellingen het afgelopen jaar? Buiten het vertrek van Van Beek niet veel, volgens de wethouders. „Maar het niet doorgaan van de nieuwe vaarweg naar Drachten, een besluit van de provincie, is wel heel bitter”, zegt Le Roy.

Wat haar betreft zet Smallingerland de komende jaren vol in op de energietransitie en het terugdringen van energiearmoede. Hartogh Heijs wil Smallingerland „nog aantrekkelijker” maken voor het bedrijfsleven. „Dat zorgt er mede voor dat je economie bloeit en daardoor hebben we de middelen om een vangnet voor de sociaal zwakkeren te zijn.” Nog iets: het verder verbeteren van de interne, ambtelijke organisatie. Daar is meer tijd voor nodig.

Burgemeester Rijpstra zegt dat ook het bestrijden van laaggeletterdheid prioriteit heeft. Die is relatief hoog in Smallingerland: 16 procent van de volwassen inwoners kan zich onvoldoende redden met lezen en schrijven.

Rijpstra heeft bovendien een tip voor de raad. „Te vaak heb ik gezien dat een amendement of motie werd ingediend zonder dat er al over een voorstel gesproken was. Wacht nou eerst het debat af, wissel argumenten uit en geef de wethouder eerst de kans om te reageren.”

Ook de wethouders hebben een advies. „Voer net als elders commissievergaderingen in, zodat onderwerpen goed worden besproken en voorbereid”, aldus Le Roy. „Goed over voorstellen praten. Dat hebben we wel gemist.”

Het zakencollege bij de installatie precies twee jaar geleden. Vlnr Bert Westerink, Felix van Beek, Maria le Roy en Robin Hartogh Heys. FOTO JILMER POSTMA